

Hållbarhetsbedömning i fyra steg Instruktioner, tips och inspiration för genomförandet

Hållbarhetsbedömningen görs utifrån vägledande frågor i ppt-materialet. Här nedan finns förtydliganden och ytterligare frågeställningar som kan vägleda i processen.

Bild 1: Hållbarhetsbedömning i fyra steg

Det här verktyget är tänkt att vara självinstruerande men hållbarhet är komplext och även den kommunala vardagen. Det är därför en fördel att vara fler som gör analysen, det kan bidra till fler perspektiv och en kreativ process. Innan ni sätter igång, fundera över vilka som bör vara med när ni gör bedömningen: Vilka berörs? Vilka har nödvändig kunskap?

Ibland behöver vi göra en bedömning i flera steg, först med en grupp för det inledande skedet och sedan andra grupper för kommande skeden, detaljplanering osv.

Hör gärna av dig till miljöstrateg eller strateg för social hållbarhet, vi deltar mer än gärna i din hållbarhetsbedömning!

Bild 2: Vad vill vi uppnå?

Det kan vara en verksamhet, ett projekt, en fysisk miljö eller en händelse som ska planeras. Eller så kan det vara en verksamhet, ett arbetssätt eller en rutin som ska kvalitetssäkras utifrån hållbarhet.

Om ni är i ett tidigt planeringsskede, stanna gärna en stund i den här frågan: vad är syftet, egentligen?

Försök att sätta målet inom ramen för hållbarhet, så att vi siktar på att nå en hållbar situation.

Bild 3: Hur påverkar det hållbarhet?

Tänk brett från början, begränsa inte enbart till det verksamheten kan påverka, sortera i sista fasen.

Ställ er kritiska frågor, försök att borra i dem lite extra.

Bild 4: Är vi beroende av eller använder vi tex fossila bränslen eller tungmetaller?

Exempel:

Transport och produkter

Är tider anpassade efter aktuella kollektivtrafik-förbindelser?

Finns kännedom om hållbara transportalternativ (cykel, buss, tåg)?

Finns alternativ till resa, går det att träffas via webben?

Kultur- och fritidsförvaltningen,

Jenny Alvolin • Tfn: 0650-55 60 86 • E-post: jenny.alvolin@hudiksvall.se

Postadress: 824 80 Hudiksvall • Besöksadress: Trädgårdsgatan 4 • E-post: kultur.fritid@hudiksvall.se

Tfn växel: 0650-190 00 • Fax: 0650-381 50 • www.hudiksvall.se • Org. Nr: 212000-2379

Elektronikprodukter med lång livslängd och inget innehåll av farliga tungmetaller?
Plast är ofta tillverkad av fossil olja, behövs plasten eller går det att nyttja produkt med annan råvara?

Energi

Hur kan energiåtgången minimeras?

Används LED-ljus och lågenergilampor?

Hålls elektronik avstängd när den inte används (och dagsljus nyttjas)?

Har vi efterfrågat förnybar energi hos elleverantören?

Väljer vi energieffektiva lokaler alternativt påverka fastighetsägare att energieffektivisera?

Hur stort är ytbehovet för verksamheten?

Den energi som används, är den förnyelsebar?

MINI-GUIDE: Förnybara energikällor

- Solkraft: celler som tar vara på solens kraft
- Vattenkraft: tillvaratar vatten och vågors rörelsekraft
- Biobränsle: utgörs ur levande organismer, t.ex. ved, bark och matavfall
- Vindkraft: omvandlar vindens rörelse till energi
- Geotermisk energi: Energi lagrad i jordskorpan

Bild 5: Är vi beroende av eller använder vi några kemikalier som är producerade av samhället?

Exempel:

Ställs det krav på att det vid upphandling, nyproduktion och inköp att inga farliga kemikalier ingår i produkten?

Används ekologiska livsmedel?

Behöver varan vara ny eller kan något återbrukas?

Är produkterna framställda av återvunnet material?

Kan en ”farlig” produkt ersättas med en hållbar?

Kan antalet inköpta produkter minskas, tex kan det ersättas med en tjänst?

Kan produkterna återvinnas?

Finns rutiner för sortering och återvinning?

Hur hanteras farligt avfall?

Bild 6: Finns det aktiviteter eller produkter som bidrar till fysisk undanträngning av naturen?

Exempel:

Används palmolja eller andra livsmedel, produkter som har stor påverkan på ekosystemen där de produceras?

Hur nyttjas vatten?

Används stora mängder papper och pappersförpackningar?

Utarmas förutsättningarna för fiskens livsmiljöer?

Bebyggs odlingsbar mark?

Genom att minimera avfall, tas mindre mängd produkter i anspråk vilket minimerar risk för överutnyttjande av naturresurser.

Vid inköp av trävaror, ställs krav på hållbart skogsbruk?

Bild 7: Hindras människors fysiska och psykiska hälsa systematiskt?

Med systematiska hinder för hälsa menar vi – om det finns omotiverade skillnader då det gäller hälsa, livsvillkor eller levnadsvanor mellan olika grupper i samhället eller i målgruppen. Exempelvis kan det finnas skillnader mellan grupper med olika socioekonomi, utbildningsnivå, kön och ålder.

Går det att motverka dessa skillnader?

Kan vi särskilt se till och planera för grupper med sämre hälsa, levnadsvanor och livsvillkor?

Om verksamheten i sig är hälsofrämjande, når vi alla grupper?

Hindras människor att delta genom vårt arbetssätt, bemötande, förväntningar, organisation, plats ...?

Finns praktiska, fysiska, språkmässiga, kulturella eller ekonomiska hinder att delta?

Riskerar några gruppers hälsa att påverkas negativt?

Finns det grupper som blir särskilt utsatta när det gäller deras hälsa?

Är HBTQ-perspektivet beaktat?

Har vi planerat för personalens arbetsmiljö?

Vi behöver ha särskilt fokus på barn eftersom de har mindre möjligheter att göra sin röst hörd, de är i beroendeställning till vuxna och har särskilda rättigheter enligt konventionen om barnets rättigheter, formulerade i barnkonventionen som blev lag år 2020. "Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner (...) ska barnets bästa komma i främsta rummet" (artikel 3.1 i barnkonventionen)

Ta reda på och pröva barnets bästa med vägledning av följande frågor och motsvarande i kommande bilder:

- 1) Påverkas barn av vår verksamhet eller det vi planerar?
- 2) Vilken lagstiftning reglerar verksamheten eller det vi planerar att genomföra?
- 3) Vilka artiklar i barnkonventionen behöver vi särskilt fokusera? Vad innebär de för oss? Se särskilt de fyra grundläggande principer som alltid ska finnas med i frågor som rör barn. De styr också tolkningen av konventionens övriga artiklar.
 - a) Icke- diskriminering. Alla barn har rätt till alla rättigheter och inget barn får diskrimineras på någon grund.
 - b) Barns bästa. Barnet ska stå i centrum i alla beslut och åtgärder som rör barn.
 - c) Rätt till liv, överlevnad och utveckling. Den fysiska, mentala, psykiska och sociala utvecklingen ska ses som en helhet.
 - d) Rätt att bli hörd. Alla barn har rätt att bli hörda och uttrycka sina åsikter i frågor som berör dem.
- 4) Vad säger aktuell forskning?
- 5) Hur ser praxis ut?
- 6) Synpunkter från den beprövade erfarenheten?
- 7) Påverkas barns hälsa eller utveckling?
- 8) Finns risk för att någon grupp barn åsidosätts, så att deras rättigheter diskrimineras? T.ex. barn med funktionsnedsättning.
- 9) Har berörda barn tillgång till information som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välmående samt fysiska och psykiska hälsa?

En av grundprinciperna i barnkonventionen betonar att varje barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Det handlar om att barns välbefinnande i ett

helhetsperspektiv ska främjas. Den fysiska, mentala, psykiska och sociala utvecklingen ska ses som en helhet. Så att alla rättigheter blir tillgodosedda. Det handlar också om att barns inneboende rätt till liv är en absolut rättighet, vi ska skapa framtidstro hos barnen och barndomen har ett värde i sig och är inte en transportsträcka till vuxendomen.

Om det är relevant för er, beakta barnkonventionens artikel 19: skyddas barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan persons vård? Gäller tex även åtgärder som syftar till att ge barnet och de personer som har hand om barnet nödvändigt stöd, förebyggande, identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall när barn behandlas illa och, där så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

Bild 8: Hindras människors inflytande systematiskt? Undertrycks yttrandefrihet eller förbises åsikter

Finns omotiverade skillnader inom målgruppen eller i förhållande till andra grupper i samhället som vi bidrar till att förstärka?

Hur fungerar det i personalgruppen?

Kan alla förstå våra instruktioner, känner sig alla tilltalade? Om barn berörs, kan de förstå vår information?

Bidrar vi till eller motverkar vi delaktighet genom arbetssätt, språk, kanaler, plats etc.?

Är offentliga lokaler och allmänna platser tillgängliga och användbara för alla?

Ser vi medborgarna som en resurs i utvecklingen av lokalsamhället?

Involveras berörda, och särskilt utsatta grupper, på ett tidigt stadium i utformande av prioriteringar och planering?

Säkerställs att leverantörer i alla led lever upp till de krav som mänskliga rättigheter sätter?

Vi behöver ha särskilt fokus på barn.

"Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner (...) ska barnets bästa komma i främsta rummet" (artikel 3.1 i barnkonventionen)

Ta reda på och pröva barnets bästa med vägledning av följande frågor samt i föregående och kommande bilder:

1. Finns synpunkter från det sociala nätverket kring barnen som berörs (om det är relevant för frågan)?

2. Har synpunkter inhämtats från barnen som berörs? Barnkonventionens artikel 12 anger att "Det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad."
3. Finns det risk för att barns yttrandefrihet begränsas?
4. Finns risk att någon grupp av barn inte får sin röst hörd?
5. Kan alla barn förstå den information som är relevant?

Bild 9: Hindras människor systematiskt att uppnå kompetens eller lärande?

Hindras människor att delta i verksamhet som kan utveckla deras kompetens genom vårt arbetssätt, bemötande, förväntningar, organisation, plats ...?

Finns praktiska, språkmässiga, kulturella eller ekonomiska hinder att delta i kompetensutveckling och lärande?

Vi behöver ha särskilt fokus på barn.

"Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner (...) ska barnets bästa komma i främsta rummet" (artikel 3.1 i barnkonventionen)

Ta reda på och pröva barnets bästa med vägledning av följande fråga samt i föregående och kommande bilder:

1. Gäller er verksamhet grundskola eller gymnasium, se vägledning i barnkonventionens artikel 28 om barns rätt till utbildning samt artikel 29 om utbildningens syfte.

Bild 10: Finns hinder för att människor kan vara opartiska, objektiva och neutrala?

Bidrar vi till hinder för opartiskhet? I målgruppen, verksamheten eller hos personal.

Dokumenteras och arkiveras arbetet så att berörda kan ta del av det?

Kan var och en följa information som rör den egna individen?

Har vi bra processer, arbetssätt och rutiner?

Finns risk för att verksamheten inte är neutral eller objektiv?

Kan beslutsfattare granskas?

Vi behöver ha särskilt fokus på barn.

"Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner (...) ska barnets bästa komma i främsta rummet" (artikel 3.1 i barnkonventionen)

Ta reda på och pröva barnets bästa med vägledning av följande frågor (om de är relevanta för er) samt i föregående och kommande bilder:

1. Artikel 8: finns risk för att undergräva barnets rätt att behålla sin identitet, inklusive medborgarskap, namn och släktförhållanden såsom dessa erkänns i lag, utan olagligt ingripande. Finns stöd och skydd i syfte att snabbt återupprätta barnets identitet?
2. Kan alla barn förstå den information som är relevant? Finns information som är anpassad till barn med olika förutsättningar?

Bild 11: Hindras människor systematiskt att skapa mening?

Bidrar vi till systematiska hinder för människors känsla av meningsfullhet? Hos målgruppen, befolkningen eller personalen?

Säkerställs förenings- och mötesfrihet?

Bidrar vi till att skapa mötesplatser för människor med olika bakgrund?

Motverkas utanförskap och segregering?

Motverkas diskriminering och hatbrott?

Vi behöver ha särskilt fokus på barn eftersom de har mindre möjligheter att göra sin röst hörd, de är i beroendeställning till vuxna och har särskilda rättigheter enligt konventionen om barnets rättigheter, formulerade i barnrättslagen som träder i kraft år 2020.

"Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner (...) ska barnets bästa komma i främsta rummet" (artikel 3.1 i barnkonventionen)

Ta reda på och pröva barnets bästa med vägledning av följande frågor och motsvarande i kommande bilder:

1. Finns risk för att barns tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet begränsas?
2. Finns risk för att barns rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster begränsas?
3. Främjas barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet? Kan

barn till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och tillhandahålls lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations- och fritidsverksamhet?

4. Finns risk för att barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk?

Bild 12: Hur tar vi oss dit, till målet?

Sammanfatta det ni kommit fram till angående konsekvenser för barn (vad säger lagen, praxis, forskning, teori och beprövad erfarenhet?) samt vad barnen och deras sociala nätverk sagt.

Dokumentera sammanfattningen och era överväganden:

- Gör en prioritering angående hur tungt barnets bästa ska väga.
- I de fall barnets bästa inte kan prioriteras ska kompensande åtgärder på lång och kort sikt övervägas.

Bild 13: Prioritera i din lista med kreativa lösningar!

Om det inte finns möjlighet att göra allt på en gång:

- Vad är bäst att göra som första steg och vad kan vi göra sedan?

Gör en handlingsplan: vem gör vad och när?

Bild 14: Titta på målet igen

När vi målet med det tänkta upplägget?

Bild 15: GRATIS!! Du har tagit steg i hållbar riktning!

En robust definition av hållbarhet.

En vetenskaplig definition av hållbarhet började utvecklas genom en konsensusdialog som initierades för ca 30 år sedan. Formuleringarna har utvecklats, granskats, testats, förfinats, granskats igen och så vidare av forskare och användare världen över. Utgångspunkten för arbetet har varit kunskap om vad som bryter ner vårt livsutrymme. För att sträva mot hållbarhet ska vi undvika de nedbrytande faktorerna.

Mer info om hållbarhetsprinciperna och strategisk planering för hållbarhet

Se en tvåminutersfilm som förklarar hållbarhetsprinciperna (med en något äldre definition av de sociala principerna)

<https://www.youtube.com/watch?v=UwXRjbtKEk>

För att stödja företag, kommuner och andra organisationer i att systematiskt och strategiskt bidra till uppfyllelsen av hållbarhetsprinciperna har också en planeringsmodell (Framework for Strategic Sustainable Development - FSSD) tagits fram.

Forskare och grundare av hållbarhetsprinciperna Karl-Henrik Robért beskriver hållbarhetsarbete för Oskarshamns kommunfullmäktige
<https://www.youtube.com/watch?v=9RmgouqsHxk>

Se en kortare film (engelskt tal) med samma talare som ovan
<https://www.youtube.com/watch?v=VvFRB7HuLgo>